Inst. för naturvetenskap
Kurs:Svampkunskap 5p

Något om scharlakansröd vaxskivling

Paper
Svampkunskap 5 p

Författare: Olle Nordlander

Innehållsförteckningn

Inledning....1
Frågeställning....1
Metod....1
Om vaxsskivlingar:....2
Scharlakansröd vaxskivling eller rödvaxing (Hygrocybe punicea)....2
Växtplats....2
Utseende....3
Diverse....3
Förväxlingssvampar:....4
Mönjevaxsskivling eller blodvaxing (Hygrocybe coccinea)....4
Toppvaxsskivling eller toppvaxing (Hygrocybe conica)....4
Diskussion....5
Källor:....7

Inledning

Senhösten är ur svampplockningssynvinkel sett en problematisk tid. Varje morgon får man kolla hustaken mittemot sängkammarfönstret, om man har sådana,. Vita eller inte vita? Har frosten slagit till? Bäst att kolla termometern också , taken var ju inte så vita. Har nattemperaturen varit under 0 grader. På kvällen kolla temperaturen innan man går till sängs. Närmar den sig 0-strecket? Om frosten slagit till så försvinner eller”dör” de flesta svampar på stört.

Även om hösten har varit mild, så minskar antalet soppar,riskor och kremlor kraftigt i antal på senhösten. På vardagskvällar skymmer det också tidigt, efter 18-tiden är det för mörkt i skogen. Dessutom börjar älgjakten. Visst kan man gå ut, men när man hör skott, så minskar trygghetskänslan och med den stora delar av trivseln med att leta svamp.

Att då förlägga svampjakten till hagmarker är höjdaren, speciellt om man har turen att helgen är vacker! Jordbrukarna börjar ta in kor och hästar.. Älgflugor förekommer sällan i hagmarker. Och man kan ibland, i det några centimeter höga gröna gräs se några gula fläckar. Man går närmare. Är det inte en svamp? Vid närmare titt en röd bård runt det gula. Månne är det en mönjevaxskivlig, avtvättad av regnet?. Nej, den är nog för stor.Och även lite röd i mitten. Stanna upp, titta omkring , låta blicken spela runt svampen, nära och metrarna runt omkring. Får inte missa någon. Gå sakta fram. Lyfta upp svampen. Känna tyngden och tjockleken. Kolla att stammen är gul, mot fotbasen vit, skivorna gula till gulröda. Om gul stam och inte för gammal, skära igenom och se om den är för maskäten. Titta närmare omkring sig. Ja , där är en till. Den färgen , den hattformen! Måste vara en scharlakansröd vaxskivling. Ytterligare fler en meter bort. På några minuter är halva svampkorgen full. De flesta perfekta exemplar.

Gå vidare i hagen, de flesta gula, till gulvita svamparna är vaxskivlingar, ser man klara ringar kan det vara nejlikbroskskivling, men i så väl sent för dessa. En och annan kantarell kan ses, kanske några champinjoner och fjällskivlingar. I så fall plockas även dessa. Så här sent på säsongen brukar inte svampar bli lika maskätna som tidigare på säsongen

Efter en sån här runda, brukar svampkorgen vid en bra runda vara full med ängsvaxskivlingoch scharlakansröd vaxskivling, några champinjoner och några kremlor. Vid mindre lyckade rundor kanse bara en eller ett par schlakansröda vaxskivlingar, men mer av övrig svamp. Ibland inte en enda scharlakansröd vaxskivling. Men det är den jag är ute efter. Den är vacker, otroligt vacker. Behaglig att hålla i. Trevlig att rensa och en bra blandsvamp. Men kräver en kryddsvamp att blanda med. I mitt tycke är den på detta vis jämförbar med blek taggsvamp. Men vackrare att se där den står och behagligare att rensa och hålla i.

Frågeställning

Vad finns att hitta om scharlakansröda vaxskivlingen på nätet.

Metod

Metoden blev följaktligen att leta på nätet. Letandet har gjorts med följande sökord: scharlakansröd vaxskivling, rödvaxing,vaxskivling vaxhatte (danska ordet för vaxskivling), waxy caps, sharlakansröd, *hygrocybe*, *hygrocybe punicea* (latinska termen för scharlakansröda vaxskivlingen). Även gjort liknande sökningar för de troligaste förväxlingssvamparna mönjevaxskivling (blodvaxing) och toppvaxskivling , som även kallas toppvaxing. För dessa även sökt på deras latinska namn *hygrocybe coccinea* respektive *hygrocybe conica*. Jag har även sökt på *Hygrophorus* , den familj de tillhör

Kingdom: Fungi
Division: Basidiomycota
Order: Agaricales.
Family: Hygrophoraceae (1)
Andra begrepp som ängsvaxskivlingar, hagvaxskivlingar, hotade arter, signalart har också använts.

Om vaxsskivlingar:

Fruktkropparna är oftast små till medelstora. Har oftast tjocka glesa skivor. Om man stryker med fingertopparna över skivorna, känns de vaxartade. De växer ofta i gräsmarker, men några växer även i mossiga skogar. Gruppen vaxingar omfattar ca 100-talet arter i vårt land. De som har torr hatt hör till *Camarophyllis*-släktet (tex ängsvaxsskivling) andra med ”fuktig” hatt benämns *hygrocybe*-arter. Det engelska namnet är waxy caps. Många är färgranna i gula och röda färger.

Scharlakansröd vaxskivling eller rödvaxing (Hygrocybe punicea)

Hygrocybe punicea, som den heter på latin, är en av de största vaxskivlingarna och tillhör undergruppen hagvaxskivlingar (*Pseudohygrocybe*). (2) Hattens färg har gett den dess latinska namn *punicea*, lika med purpurfärgad medan *hygrocybe* kommer från grekiskans *hygros* våt, fuktig och *kybe* hatt , huvud.(3)

Växtplats

Hävdad, ogödslad betad hagmark i den tempererade zonen är den terräng den lever i. I Sydeuropa vanligen på högre belägna betesmarker (borealt montan). Enligt egna observationer i närheten av träd och buskar , gärna i sluttningar eller backar. Den är en signalart som visar på att marken har varit väl hävdad betesmark under lång tid samt inte gödslad i övrigt. Då sådana marker blir färre har också svampen klassats i hotkategori 4, vilket innebär att den skall ses som hänsynskrävande. (Kategori 0=försvunnen, kategori 1=akut hotad, kategori 2=sårbar, kategori 3= sällsynt). I inventeringar som gjorts får man dock intrycket att den inte är så ovanlig.(4)(se bild nedan)

BILAGA 6

	Bo	Ha	Hu	Ny	Sa	Sö	Ty	S:a
Hygrophorus chrysodon/Gulprickig vaxskivling 4							1	1
Hygrocybe citrinovirens/Gröngul vaxskivling 2	1							1
Hygrocybe flavipes 3*				1			1	2
Hygrocybe punicea/Scharlakansröd vaxskivling 4	5	13	1	5	1	3	2	30
Hygrocybe fornicata/Musseronvaxskivling 3	2						1	3
Hygrocybe nitrata/Lutvaxskivling 4				2				2
Hygrocybe quita 3	3	3		2			1	9
Hygrophorus atramentosus/Streckvaxskivling 3	1							1
Hygrophorus calophyllus/Rosaskivig vaxskivling 2*	1							1

Utdrag från Rapport 4390:Naturinventering med hjälp av av flygbilder och rödlistade arter.Naturvårdsverket 1995 sid 68

I Sverige är den funnen så högt upp som Lycksele Lappmark.(5)

Säsongen sträcker sig från september tom november.(6) Växer oftast flera i grupp.

Bilden hämtad från http://www.svampguiden.com/pg000160.htm

Utseende

Hatten är vaxartad. Blodröd till blekröd . Unga exemplar har en nästan klocklik hattform, medan formen hos de äldre svamparna blir välvd med trubbig puckel. Gamla exemplar kan få nästan nedsänkt hattmitt och uppvikt, oregelbundet buktad kant samt gul färg. Bredden är mycket varierande från 2 - 3 cm upp till svampar som är 15 cm diameter. För såväl scharlakansröd vaxskivling som ängsvaxsskivling gäller att skillnaden i utseende mellan ung och gammal svamp är otroligt stor.

Skivorna är gulröda, åtminstone skivans egg brukar vara gul.Hos unga svampar kan de vara rent gula. De är glesa och bukiga och vaxartade. Skivorna är vidvuxna till lätt urnupna,dvs löper alltså inte ner på foten**.** De är oliklånga.

Foten är längsfibrig (strimmig, strierad), torr och gul eller gulröd. Den är kraftig ca 3-12 cm hög och välfylld men blir på äldre exemplar ihålig, Tjocklek på foten varierar mellan 0,5 och 2 cm. Mot basen är den gulvit till vit.

Köttet är vit. Detta syns tydligast i foten och strax under puckeln i hatten.

Lukt och smak är obetydlig.

I maten Hela svampen kan användas. Lättrensad och sällan maskäten. Ger stuvningen en gul nyans. Behöver någon kryddsvamp, då den inte smakar så myckt i sig själv.

Diverse

Kan användas för garnfärgning: Färgar garnet gult/citrongult.(7)

I en källa nämns att den misstänks kunna innehålla mycket kadmium. Vilket med tanke på färg och växtplats kanske är riktigt eller i alla fall något att hålla reda på.(8)

Förväxlingssvampar:

Mönjevaxsskivling eller blodvaxing (Hygrocybe coccinea)

Växer i samma typ av terräng som Scharlakansröd vaxskivling, möjligen mer ute på ängar än denna gör.

Den är mindre i alla avseenden. Hatten är 1,5-5 cm. Foten är 2-7 cm hög och tjockleken mellan 0,3 och 1 cm.Foten är slät och ihålig.

Köttet av samma slag som resten av svampen dvs vaxartat och rött till orange.

Skivorna vidhäftande till urnupna. Ganska tjock med vass kant. Oftast röda till orange och vaxartade, vilket ju gäller gruppen som helhet.

Smak och lukt nästan obefintlig

Bild från http://www.bioimages.org.uk/HTML/P42899.HTM

Ej giftig men knappast någon matsvamp

Toppvaxsskivling eller toppvaxing (Hygrocybe conica)

Till en början konisk hatt, sen välvd med spetsig topp därav tillnamnet conica = konisk. Tunnare och mindre än scharlakansröd vaxskivling men större än mönjevaxskivling Foten är gul och 4-20 cm hög och något tjockare än mönjevaxskivlingens fot. Foten är strierad som hos scharlakansröd vaxskivling Finns alltid svarta inslag på foten när den plockats. Hatten , som är 1-5 cm bred,blir svart som äldre. Alla delar av svampen tenderar att svartna när man handskas med svampen.Växer oftast en och en. Växer i samma marker som rödvaxingen .Smak och lukt nästan obefintlig. Den klassas som lätt giftig.(9)

Bild hämtad från http://www.algonet.se/~skogsris/bilder/bilder5.html

Diskussion

Innan detta arbete skulle göras hade jag olika intressanta uppslag: ”Svamputställningar ur ett pedagogiskt perspektiv”, ”Svampars namngivning”, ”Stenmukla och cancer - en lägesbeskrivning”.Men under höstens svampturer ”snöade” jag in på den scharlakansröda vaxskivlingen.

Problem jag stött på under arbetet är

1. Det ofta finn en rundgång mellan olika författare/sajter, dvs man använder samma uppgifter. Sällan några nya uppgifter.
2. Att beskriva en art , och då speciellt svampar, är svårt då så många sinnen är involverade i möjligheten att bestämma en svamp. För scharlakansröd vaxskivling är färgen, tyngden, formen och fotens striering så viktig att man borde visa den på plats. Mycket arbete har därför lagts på att hitta bilder som är bra. Och att göra ett bildspel, som visar den samt dess troligaste förväxlingssvampar
3. Scharlakansröd vaxskivling är, trots sitt vackra utseende intevare sig otroligt god eller otroligt giftig. Det finns inga sajter som specifikt rör sig kring den. Eller forskning, som man kan se när det gäller Champinjoner, Flugsvampar eller Stenmurkla. Då den heller inte är en mykorhizza-svamp finns inte heller något intresse från skogsindustrihåll

4. Tiden har varit kort. Och de få litteraturtips jag hittat har jag inte kunnat få skickat till mig i tid
5. Oklarheten ibland om huruvida en svampbild verkligen visat den svamp, som den säger sig visa. Det finns andra röda vaxskivlingar, om än ovanliga, som liknar de jag beskrivit.samt att namngivningen inte är entydig.

Möjligheter som öppnats sig har varit att jag hittat många trevliga sajter kring svampar. Speciellt vill jag nämna:

http://www.bioimages.org.uk/ (otroligt bra bildmaterial på många svampar)
http://www.mykoweb.com (länkar vidare till många sajter, men mycket läsvärt på sajten i sig)
http://www.pfc.cfs.nrcan.gc.ca/cgi-bin/matchmaker (bilder o text kring många svampar
http://www.algonet.se/~skogsris (många bilder på hagvaxskivlingar)
http://www.giornaledibrescia.it/iniziative/funghi (italiensk sajt)
http://www.concept.se/hotel/myko/angens/m13-b.htm (beskrivning i text på ett 40-tal hagvaxskivlingar)
http://www.keil.ukans.edu/~fungi/fgeneral.html(många bra länkar)
http://www.jaederfeldt.com/klas/pictures (många bra svampbilder)
http://www.josnet.se/users/ulfo/Laenkar.html (puggehattens länksida)
http://www.mycena.sfsu.edu/hawaiian/Hygrophor.%20Desc./Literature.html (mkt litteraturhänvisningar på *Hygrocybe*
http://www.mycosoc.dk/ (danska mykologiska sällskapet)
http://www.nhm.uio.no/botanisk/bot-mus/sopp/fakta/factsheets.htm (faktaark på många svampar.The mycological herbarium vid oslo university
http://www.pfc.cfs.nrcan.gc.ca/cgi-bin/matchmaker/latin.asp såväl bilder som textbeskrivningar av många svampar
http://www.nrm.se/kbo/welcome.html.se (Nordiska riksmuseet)

Samt att jag blivit bättre på de tre svampar jag översiktligt beskrivit men även blivit varse mängden av andra vaxskivlingar.

Källor:

1. http://collectivesource.com/scff/2001/table-taxa.html

2. http://www.concept.se/hotel/myko/angens/m13-b.htm

3. Holmberg/Marklund:*Nya svampboken.* Stockholm:Prisma. 1999 sid 112

4. Rapport 4390:Naturinventering med hjälp av av flygbilder och rödlistade arter.Naturvårdsverket 1995 sid 67-68

5. http://www.nhm.uio.no/botanisk/bot-mus/sopp/fakta/fakt-16.htm

6. http://www.nhm.uio.no/botanisk/bot-mus/sopp/fakta/fakt-16.htm

7. http://www.lh.luth.se/hage/Biologi/svamp/svampfarga.html

8. http://www.naturallist.com/fungied4.htm

9. H.Persson m.fl.:*Giftsvampar och svampgifter*.Stocholm:Brevskolan 1990 sid 42